

FOLYÓIRATSZEMLE 1936.

(Rövidítések: *AB*: Archives et Bibliothèques, Paris, II. évf. 1—2. sz. — *ABI*: Accademie e Biblioteche d'Italia, Roma, 1936. — *ABM*: Archives, Bibliothèques et Musées de Belgique, Bruxelles, XIII. évf. — *B*: La Bibliofilia, Firenze, XXXVIII. évf. — *BB*: Bulletin du Bibliophile, Paris, XV. évf. — *BCb*: Bibliothèque de l'Ecole des Chartes, Paris, XCVII. évf. 1—3. sz. — *BNY*: Bulletin of the New York Public Library XL. évf. — *IDC*: Institut International de Documentation: Communications, Paris, III. évf. 1—2. sz. — *LAR*: The Library Association Record, London, XXXVIII. évf. — *LJ*: The Library Journal, New York, LXI. évf. — *LQu*: The Library Quarterly, Chicago, VI. évf. — *Ph*: Philobiblon, Wien, IX. évf. — *RB*: Revue des Bibliothèques, Paris, XLVI. évf. 1. sz. — *ZBF*: Zeitschrift für Bücherfreunde, Leipzig, XL. évf. — *ZBW*: Zentralblatt für Bibliothekswesen, Leipzig, LIII. évf.

A beszámolóban a rövidítést követő szám az idézett cikk kezdő lap-számát jelzi.)

Miről írtak 1936-ban a külföldi könyvtártudományi folyóiratok? Milyen eseményekre, milyen könyvekre figyeltek fel, milyen eszméket vetettek fel ők maguk? Mindegyiknek megvan a saját érdeklődési köre, az *AB*-t a világ könyvtári mozgalmainak a dinamikája, az *IDC*-t mindig csak a „dokumentatio és cooperatio“, az egységesítés, a központosítás, az *LJ*-t a könyvtár nevelő hatása, a *LQu*-t az olvasó és könyvtár viszonya, a *ZBW*-t a könyvtár anyaga általában, az *ABI*-t az olasz könyvtárügy, a *BNY*-t kizárólag a saját könyvtárának anyaga és munkája, a *Ph*-t a kuriózum érdeklési és így tovább. Mindegyiknek saját világa, szelleme van s mégis valamennyinek köze van a témái, csak a felfogásuk más. S ezek a felfogások, sőt nagyrészt a témák is, milyen gyökeresen mások, mint voltak még néhány évvel ezelőtt. A könyvtári világ forrong, a könyvtárak új gyűjtőkörök és új módszerek közt küszködnek. Az öreg könyvtárosok aggódva kérdeik, hova fognak vezetni ezek az új jelszavak, a documentatio, a cooperatio, a mikrofilm, a katalogizálási szabályok nemzetközi egységesítése, a világszakrendszer, a kölcsönzési központok s a Nemzetközi Együttműködés Bizottsága által szabaddá eresztett többi csodabogár? Ki hallott mindezekről a világ-háború előtt? Nem kár a szép régi könyvtárakért?

Halljuk, mit mondanak a főbb problémákról.

1. Milyen irányban haladnak a könyvtárak?

M. GODET (Nouvelles conceptions du rôle des bibliothèques: *AB*. 97.) a varsói könyvtárosvilágkongresszus elnöki megnyitójában kevés reménnyel, komoran néz a jövőbe. A humanizmust háttérbe szorította a specializálás, a művelt embert a technikus, az elmélyedő tanulmányt a felületes gyors információszerzés, a könyvtart a folyóirat („c'est le livre en mouvement“), a folyóiratot az illusztrált hetilap, azt a napilap, s a napilap is reggeli, déli és esti kiadásokban jelenik meg, feltéve, hogy él a képtáviratozás áldásai-
val, mert ha nem él velük, akkor megbukik. Könyv és folyóirat a könyv-

tárban hovatovább fölösleges és porosodó raktártöltelék lesz. A könyvtár új gyűjtőköröket kap, jövő gyűjtésének tárgya a mikrofilm és a gramofonlemez. Az olvasótermeket vetítőkamrák és párnázott gramofonhallgatókamrák fogják felváltani. A raktárakat le lehet csukni és lepecsételni, mert a könyvtár nem arravaló többé, hogy olvassanak benne, hanem hogy dokumentációs irodája rögtöni felvilágosításokat adjon. A katalogizálás megszűnik, a katalógusokat betűrendbe helyezett újságcikk-kivágatgyűjtemény fogja helyettesíteni s ebben el kell helyezni a képtáviratokat is. A könyvtár új feladata, hogy mindig aktuális legyen s a legfrissebb dolgokról is felvilágosítást kell adnia. A személyzetéből a régi könyvtáros eltűnik s munkakörét átveszi az újságíró. A dokumentalisták szerint ez a természetes fejlődés. Az államok kötelezpéldánytörvényeikkel gondoskodtak arról, hogy a könyvtárak el legyenek látva a nemzeti dokumentációs anyaggal s a könyvtáros értékes könyvek helyett most inkább üzleti jelentéseket, egyesületi névjegyzékeket, moziplakátokat stb. gyűjt. A könyvtárosnak természetes alkalmazkodnia kell az új kor szelleméhez, de ha a régi könyvtár eszméjét meg akarja menteni, térjen vissza annak eredeti követelményeihez: válogassa meg jobban az állományát, tisztelje az irodalmat, csináljon a könyvtár sajátos lehetőségeinek felhasználásával propagandát a régi értelemben vett jó könyveknek. Ezáltal irányítsa az olvasókat, irányítsa őket vissza az ősi könyvtárgondolathoz.

A könyvtárügy sorsfordulatáról általában a különféle könyvtárosgyesületek kongresszusainak elnöki megnyitói elmélkednek. E. A. SAVAGE (Public libraries in a changing world: LAR 271) az angol egyesület elnöki székében figyelmeztet az új kor szelleméhez való alkalmazkodásra. Az angol könyvtárügyet az Edwards-Act szabályozta 1850-ben. Alap gondolata az volt s ma is az, hogy a könyvtár a felnőttek továbbművelésére való. De 1850 körül évente 1000 angol könyv jelent meg, 1935-ben viszont 10.000. És 1850-ben az emberek átlaga nem volt oly művelt, mint ma. Ma sokkal nehezebb továbbművelési vágyukat kielégíteni. 1850-ben sem a költségvetés, sem a férőhely biztosítások még csak nem is álmodtak a bekövetkezett fejlődésről. Megnőttek az igények, megváltozott a könyvek értékelése s megváltozott a követelmény a könyvtárral szemben. Nehéz vele lépést tartani. Jó ítélőképességű, a tudományszakokban jól tájékozott tisztviselőkre van szükség. A könyvtár nem tud mindent megvenni, ezért a könyvtári munka súlypontja a könyvek jó megválogatására, a helyes gyarapítási politikára esik.

G. LEYH (Stellung und Aufgabe der wissenschaftlichen Bibliothek: ZBW. 473) a német könyvtároskongresszus elnöki megnyitójában a gyűjtőkörök revízióját követeli. A kötelezpéldányok és adományok tervszerűtlen és öntudatlan gyűjtési mániába sodorták a könyvtárakat, melyek hovatovább makulatúraraktárak színvonalára süllyednek. Válogatás nélkül, egyre csökkenő ítélőképességgel és az értelmi öntudat elsatnyulásának szembeütnő jelei közt gyűjtenek és egyre szakszerűtlenebbé válnak azáltal, hogy jót-rosszat, az értékest és a semmit egyforma szakszerűséggel kezelik. A katalogizáló tisztviselő nem ismer értéktelen irodalmat s a katalógus öncélú, titkos, hieroglifikus tudománnyá válik. A rettenetes férőhelyprobléma veleje az, hogy helyet kell teremteni eleve holtan született, soha senki által nem használt irodalomnak. Az állománystatisztika milliós kötetszámaival merő csalás: a könyvtárak a milliós kötetszámmal sem tudják a tudományos kutatást megfelelően kiszolgálni, mert darabszámokat gyűjtöttek értékek helyett. Könyvrokkanttárak, melyekbe a könyv nem használati tárgyként, nem a tartalma miatt jutott, hanem azért, mert megjelent és beszolgáltatták. A katalógusokat, melyek ma már nem csupán a könyvtárosoknak, hanem a könyvtári közönségnek is eszközei, a kornak megfelelően meg kell újítani, de az elhalt, hasznavehetetlen anyag katalógusainak megújítása értelemnélküli időfecsérlés. A könyvtárak beteggé gyűjtötték magukat s a gyógyulás

útja az lesz, ha a köztudat a könyvtermelés csökkentésének szükségét felismeri, ha a könyvtárak fejlesztésének alapja ismét a vásárlás lesz s az adományokkal és kötelezpéldányokkal szemben a teljesen független válogatás joga illeti meg őket.

Amerika bizakodó. A könyvtár céljairól, feladatairól sokkal határozottabb a felfogása, mint Európáé. A könyvtár — írja M. I. FERGUSON (*Libraires yesterday and today*: L.J. 871) — az iskola folytatása; a felnőttek iskolája. S miután iskolántúli tanulás mindig lesz, könyvtárak is mindig lesznek. Amerika céltudatosan nevele a könyvtárlátogatókat. Már a gyermekeket hozzászoktatja a könyvtárhoz. Minden nyilvános könyvtárnak van gyermekosztálya, gyermekolvasóhelyisége, mesedélutánokat rendez stb. A látogatót még mint gyermeket hódítja meg, a felnőttet pedig előzékeny kiszolgálásával tartja büvökörében. Ha nincs kedve a továbbképzésre, szépirodalmat ad neki időtöltés céljára. Ha nem jön könyvtárba, a könyvet a lakására viszi. Ha eljön a könyvtárba, a kért könyvet percekben belül kezébe adja. („Aki bizonyos európai könyvtárakban könyvet kér és azt reméli, hogy még ugyanazon a napon megkapja, az csodát remél.”) Ha nem tudja milyen könyvre van szüksége, a minden elképzelhető keresési szempontnak megfelelő kartotékkatalógusok, melyek címkartonjait az ország valamennyi könyvtára számára a kongresszusi könyvtár nyomatja, nyomban felvilágosítják. A technikai „up to date” a könyvtár továbbfejlődésének és jövőjének egyik legbiztosabb alapja.

L. R. WILSON (*The next fifty years*: L.J. 255) ezt a legbiztosabb alapot abban látja, hogy az amerikai könyvtárosnak könyvtárfilozófiája van. A lényege az, hogy a demokrácia főpillére az egyéni műveltség, ezt pedig az ifjúkorban megadja az iskola, s azon túl a könyvtár. A könyvtár olyan közművelődési intézet, melyben olvasás segítségével továbbképezheti magát az ember. Olyan anyagot gyűjt, mely erre a továbbképzésre, más szóval a társadalom demokratizálására alkalmas. A továbbfejlődés egyre újabb anyagot vet felszínre s ennek felismerésére és rendszerezésére a könyvtárnak jól válogatott és jól képzett személyzetre van szüksége. — Ugyancsak L. R. WILSON az amerikai könyvtároskongresszus elnöki megnyitójában (*Restudying the Library Chart*: L.J. 391) megjelöli a legközelebbi feladatokat: isminél nagyobb népesség számára könyvtárakat megnyitni s azokba az eddig könyvtár nélkül élőket bevonni; könyvtári központok létesítése s ezekből a vidéki és kerületi könyvtárakkal való együttműködés (*cooperatio*) irányítása; szorosabb kapcsolat a törvényhozással, a könyvtári szolgálat kibővítése és a standardkönyvállomány megújítása anyagi feltételeinek biztosítására. — W. C. EELLS (*The center of population of higher educational libraries in the U. S. 1870—1930*: LQu. 175) statisztikai táblázatokból következtet a könyvtárhálózatok kiépítésének helyes módjára. Ennek a népsűrűséghez és a közlekedési hálózathoz kell igazodnia. — P. J. FINE (*Have libraries lost leadership in adult education?*: L.J. 218) aggodva kérdi: nem siklik-e ki a felnőttek művelése a könyvtárak hatóköréből? A könyvtárakban egyre több könyv hiányzik, vagy azért, mert a könyvtár nem tudta beszerezni, vagy pedig, mert kölcsön van. A könyvtárlátogatók száma ugyan egyre nő, de a könyvtárak egyre kevésbé tudják őket kielégíteni. A kölcsönzés divatos központi szervezése, a *cooperatio*, nehézkes ügymenete miatt a könyvek kiadása lassúbb, távolmaradásuk hosszabb. Az adminisztráció képtelen lépést tartani az irodalmi és tudományos túltermeléssel, valamint a túlintellektualizált városi lakosság szellemi érdeklődésével. Több mozgékonytágot kérünk!

2. A könyveszerzés.

A 148 éves mottó: „kevés a pénz, kevés a férőhely, kevés a személyzet” (J. G. SCHELHORN: *Anleitung für Bibliothekare und Archivare*. Ulm 1788).

A franciák — éppúgy mint mi — elsősorban azt nézik, mi van a

németeknél? Az AB (131) összehasonlító adatokat közöl a porosz könyvtárak könyvvásárlására szolgáló évi javadalmairól. A berlini Állami Könyvtár (el nem felejtendő, hogy kötelempéldányokat kap) 1935-ben könyvvásárlásra fordított 273.000 márkát. A 10 Egyetemi Könyvtár (el nem felejtendő a Deutsche Notgemeinschaft küldeményei és annak kitűnően megszervezett csereforgalma) együtt 608.000 márka állami dotációt kapott könyvek beszerzésére: a boroszlói 99.000, a bonni 80.000, a münsteri 77.000, a göttingai 66.000, — a legkevésbé a berlini, 36.000 márkát, mert ez egy épületben van elhelyezve az Állami Könyvtárral.

F. RIDER (Library cost accounting: LQU. 331) statisztikai táblázatok segítségével állapítja meg, hogy a könyvtári költségvetés átlagban milyen tételek közt oszlik meg.

G. REINCKE (Bibliothekarische Betrachtungen zur gegenwärtigen deutschen Buchproduktion: ZBW. 538) a kötelempéldányok könyvtári gyarapodás-értékéről mondja el megszívlelendő megfigyeléseit. A kötelempéldánytörvények célja az, hogy az állami könyvtárak gyarapodási költségeit csökkentse. De a gyarapítás nemcsak abban áll, hogy a könyvet beszerezzük, hanem abban is, hogy katalogizáljuk, köttetjük, elraktározzuk és használatba bocsátjuk. Csak akkor válik gyarapodássá, ha a könyvtárban használhatóvá válik. 1935-ben a német könyvek átlagára 4 márka volt, a berlini Állami Könyvtárba kerek számmal 10.000 kötelempéldányt szolgáltattak be, ezek együttes értéke tehát 40.000 márka. Kötetlen volt 5000, köttetésük 15.000 márkába került. A katalogizálás és annak sokszorosítása, az ehhez szükséges kartonok, kartotékfiókok stb., költsége könyvenként 1.50 M. — ez 10.000 kötelempéldány után újabb 15.000 márka. Raktározásra nem kellett költeni, mert a könyvtár vasraktáiraiban még van férőhely. A 40.000 márkát érő kötelempéldányokhoz a könyvtárnak tehát 30.000 márkával, vagyis az értékük 75%-ával kellett hozzájárulnia. E könyvek közt azonban sok olyan van, melyet aligha fognak valaha használni, s melyet ennél fogva nem lehet gyarapításnak, hanem inkább a drága férőhely méltatlan bitolásának tekinteni. A könyvtár akarva-nemakarva olyan „ingyen” könyvekhez jut, melyeket szabad akaratából nem szerzett volna be.

A. v. HARNACK (Über Randbemerkungen in Büchern: ZBF. 9) jegyzetekkel ellátott könyvek értékeléséhez ad támpontokat.

H. LUTZ (Überlegung zum Dissertationentausch: ZBW. 695) az egyetemi kiadványcsere jogát az egyetemi könyvtáraknak óhajtja fenntartani.

L. WHITE (The buying and binding of fiction: LAR. 339) a szépirodalmi művek beszerzésére állapít meg szempontokat.

S. BLISS (How libraires say „thank you”: LJ. 481) az ajándékokért küldött köszönőformulákat ismerteti.

A. JÜRGENS (Echange des doubles: AB. 129) a berlini Reichsaustausch-stelle központi duplumcsere-eljárásáról számol be.

3. Katalogizálás.

M. VINCENT (Paradoxes sur le catalogue: ABM. 126, kivonatban) azt ajánlja, hogy katalogizálási szabályzat szerkesztésénél induljunk ki a cédula-beosztás szabályozásából. A katalógus készítésében a kutató, nem pedig a címleíró pszichológiájára kell támaszkodni. A betűrendes katalógus cédula-beosztásában nem betűről-betűre, hanem szóegységről-szóegységre kell haladni. A szisztematikus katalógus nem tudományos, hanem filozófiai rendszer s ezért nincs jelentősége. A könyvtár ideális könyvkutató eszköze a betűrendes tárgyi katalógus; ebben lehet a leggyorsabban megtalálni a keresett címet. De jó tárgyi utalók kellene hozzá. A legjobb egyesíteni a betűrendes szerzőkatalógussal, ahogy ezt az amerikai könyvtárak és a Vatikáni Könyvtár teszi. A szakszerinti felállítás, éppúgy mint a szisztematikus katalógus, idejét multa: át kell térni a numerus currensre. A katalógusszabályok orszá-

gonként egységesítendőök, hogy kollektív központi katalógusokat lehessen felállítani. Ez csak hatalmi szóval történhetik, olyképen, hogy a kormány az ország vezető országos, nemzeti vagy állami központi könyvtárának katalógizálási szabályzatának követését a többi könyvtárnak is előírja.

VINCENT hitét a betűrendes tárgyi katalógus üdvözítő voltában G. LEYH az előbb idézett elnöki megnyitójában nem osztja: „mi, könyvtárosok, ma már nyíltan bevalljuk, hogy még nem fedeztük fel a tárgyi katalógus címszavai megválasztásának helyes rendszerét és elveit“. (ZBW. 474.)

J. SANTINELLI-FRASCHETTI (La parola d'ordine delle opere anonime: ABJ. 1935. decemberi füzetében) ugyanezt a nehézséget látja a szerző megnevezése nélkül megjelent művek címszavának megválasztásában.

C. P. HUYERS (Vergleich deutscher und holländischer Einheits ABC-Regeln: IDC. II.) a cédulabeosztáskor követendő betűrendproblémák egy-egy megoldását kívánja.

H. E. BLISS (Some reflections on corporate names: LQu. 263), S. C. BRADFORD (The cataloging of publications of societies and corporate bodies: IDC. II.) és M. L. SPALDING (League of Nations documents: LJ. 747) a testületi kiadványok katalógizálásához keres egységes elveket.

C. WALTHER (Richtlinien für alphabetische Kataloge periodischer Schriften: IDC. II.) a folytatásokban megjelenő kiadványok, B. MENKES (Indexing the „Responsa“: BNY. 9) a bölcs rabbik kérdés-felelet könyveinek, C. R. CRONE (The cataloguing and arrangement of maps: LAR. 98) a térképek könyvtári nyilvántartásának elveivel foglalkozik.

C. LEBRUN (Proposition de regles catalographiques internationales concernant le film éducatif: IDC. II.) egy új gyűjtőkör anyagának, a filmnek a katalógizálására ad javaslatokat.

A. F. WOOD és E. HOLCOMB (A symposium concerning union catalogs: LJ. 90) a központi katalógusok kívánalmait vizsgálja.

S. DE RICCI (Sur l'unification des fiches de catalogue dans les bibliothèques françaises: RB. 78) ajánlja, hogy a francia könyvtárakban vezetessék be a nemzetközi cédulaalak, valamint a porosz mintájú katalógus-cédulanyomás (Titeldruck).

4. Szakozás, decimálás.

B. SARACENI-FANTINI: Catalogo per soggetto e catalogo sistematico. Nuove proposte (ABI. márc.).

S. RUNGE: Wege und Möglichekeiten gemeinschaftlicher Sachkatalogisierung (ZBW. 552) és ugyane szerző jelentése a német könyvtároskongresszuson: Ausschuss für Sachkatalogisierung (ZBW. 584).

F. PRINZHORN: Richtlinien für die Herstellung und Ordnung von Sachregistern (IDC. II.).

L. M. KERN: Die Anwendung der Dezimalklassifikation einer volkswirtschaftlich-statistischen Fachbibliothek (IDC. II.).

F. DONKER-DUYVIS: 9-th report on the International Committee of Decimal Classification (IDC. II.).

E. LANCASTER JONES: The evolution of a cooperative classified bibliography of science and technology (IDC. II.).

W. ASHWORTH: The Dewey classification of physical literature. A practical code. (LAR. 383.)

5. Könyvkölcsönzés.

A. BOSELLI: Prestito internazionale. (ABI. I.)

KLAIBER (Frankreich: ZBW. 724) ismerteti a kölcsönzés új rendjét Franciaországban. 1922-ben a párizsi Nemzeti Könyvtár hatásköre alá tartozó központi kölcsönzést lebonyolító szerv alakult, a „Service central de prêts“, mely a könyvtárak közti kölcsönzést közvetítette. Ha egy dijon

könyvtár egy besançoni könyvtárból könyvet akart kikölcsönözni, akkor nem fordult a besançoni könyvtárhoz, hanem Párizsba írt az említett intézménynek s ez írt aztán Besançonba. A forgalom azonban nagy volt, a Service central nem bírta vele. Ezért most enyhítettek az 1922. évi rendelkezéseken, melyek ezentúl csak kéziratokra, őnyomtatványokra és egyéb ritkaságokra vonatkoznak, míg közönséges nyomtatványokat a könyvtáraknak ismét szabad közvetlenül kérni egymástól. Külön egyezmények esetén ez a külföldi forgalomra is vonatkozik. Németországgal a kölcsönzést a berlini francia követség közvetíti, de ez viszont csak a berlini Állami Könyvtáron át. A francia követség közvetlenül állhat érintkezésben ezzel a német könyvtárral, a párizsi német követség pedig szintén közvetlenül, a francia külügyminisztérium mellőzésével fordulhat a párizsi Nemzeti Könyvtár igazgatóságához, mely az alája tartozó Service centralnak a megfelelő utasításokat adja. Ez az 1936. január 8-án kelt francia kormányrendelet arra kényszerítette a német közoktatásügyi minisztériumot, hogy a maga részéről is intézkedjék: az összes német könyvtárak csak a porosz Állami Könyvtár útján kérhetnek Franciaországból könyvet kölcsön, az Állami Könyvtárnak pedig megengedi, hogy ilyen esetekben a minisztérium megkerülésével közvetlenül fordulhasson a berlini francia követséghez, mely a kölcsönkérelmeket a hivatalos út további állomásaira továbbítja.

G. L. BURTON (A method of correcting errors: LAR. 344) a tértvénykezelésben és a kölcsönzési reklamációkban elkövetett tévedések helyrehozásáról értekezik.

6. Olvasótermi használat.

K. D. METCALF (Notes on variation in the amount of use of the Reference Department of the New-York Public Library: BNY. 907) levonja az olvasótermi használat 40 évi statisztikájának tanulságait. Az olvasók száma általánosságban folyton emelkedik. A newyorki Nyilvános Könyvtárban 1896-ban 100.000 olvasó 300.000 művet használt, 1935-ben pedig több mint 2 millió olvasó 4,300.000 művet. Az állandó emelkedés következményeként ma az olvasóterem látogatását csak azoknak engedik meg, akik az ott felállított anyagot kutatási vagy művelődési célból akarják használni, de például a keresztretjvényeket fejteni tilos. Újabb szépirodalmat és ritkaságokat nem bocsátanak olvasótermi használatra. A látogatásban időnként visszaesések mutatkoznak. Az állandó emelkedés oka a lakosság növekedése és a könyvtár használhatóságának folytonos javítása, jó hírnevének terjedése; az időnkénti visszaesést és emelkedést pedig befolyásolja az időjárás változása (rossz időben több a látogató), a gazdasági helyzet (rossz viszonyok közt több az olvasó), és a politikai helyzet (nyugtalan, háborús időben kevesebb az olvasó).

K. BROWN a BNY. 1935. és 1936. évfolyamaiban folytatólagosan kalauzserűen ismertette és jellemezte az olvasóterem állományát. (A guide to the reference collections of the New-York Public Library.)

F. S. SMITH (Reference library policy in London libraries: LAR. 136) szellemes útmutatást ad segédkönyvtárak berendezésére. Osztálysegédkönyvtárakba és különgyűjtemények kutatóhelyiségeibe csak segédkönyveket szabad beállítani (olyan könyveket, melyek nem olvasásra vannak szánva, hanem melyekben gyors felvilágosítást keresünk); szövegkiadások nem valók oda. De az olvasóterembe segédkönyvek is, de szövegkiadások is valók, még pedig azok, melyeket az olvasók ott rendszeresen használnak.

7. Felvilágosító szolgálat, dokumentáció.

A. PREDEEK (Noch einmal die Dokumentation: ZBW. 502) elismeri, hogy a dokumentáció kezd a viccelőknek és karikatúristáknak kedvenc témája lenni. Először volt a szó, ezek ajkán él, harci jelszó, ezek lel-

kesednek érte, de a fogalma még tisztázatlan. Hágában van egy Institut International de Documentation (IID), Párizsban van egy Union Française des Organismes de Documentation (UFOD), a madridi nemzetközi könyvtároskongresszus állandó bizottságot választott a dokumentáció megszervezésére és a Nemzetek Szövetségének párizsi intézménye, az Institut International de Coopération Intellectuelle (ICI), a dokumentáció érdekében iratokkal és kiadványokkal árasztja el a világ tudományos intézeteit. Végül is valaki az IID-nél javaslatot nyújtott be a „dokumentáció“ kifejezés szabatos megmagyarázására, az UFOD is hozzáfogott egy „Vocabularium“ szerkesztésébe, az ICI pedig bejelentette, hogy új „Guide“-t ad ki, mely nemcsak programmot, hanem definíciókat is fog adni. Eddig a következő meghatározások közt válogathatunk: „a dokumentáció az emberi tevékenység szimbólumainak materializációja“ (P. OTLET); „dokumentáció az a szervezett tevékenység, mely a kutatónak a kívánt dokumentumokat rendelkezésre bocsátja“ (I. GERARD, az UFOD elnöke); „dokumentáció alatt bizonyos célra szükséges dokumentumok előteremtését értjük“ (A. PRINS, az IID elnöke); dokumentum lehet bármely tárgy, mely felvilágosításra vagy bizonyításra alkalmas; dokumentáció a dokumentumok összeállítása; dokumentalista a szakértő a dokumentációban; dokumentációs hely a dokumentumok lelőhelye; dokumentációs központ a dokumentáció közös (nemzetközi) irányítására szolgáló szerv; osztályai részint a gazdasági és tudomány-szakok szerint tagolt felvilágosító osztály, részint pedig a kiadványokat szerkesztő és kiadó osztály; a dokumentáció egységes rendszerezésének eszköze a decimális szakkatalógus. Mindennek oka és értelme pedig: ma a könyvek és folyóiratcikkék tömege annyira megnőtt, hogy a kutató egymaga már nem tájékozódhat benne s minden erre irányuló kísérlete nagy idővesztéssel jár. A dokumentalitsák feladata, hogy ezt az idejét megtakarítsák. Magyarán mondva, a valamely munkához szükséges forrásanyagot a kutató helyett állítsa össze a könyvtáros, a kutató aztán majd csak írni fog. Régi dolgok új név alatt. A könyvtárak eddig is rendszereztek az anyagot szakkatalógusok készítése által, felvilágosítással szolgáltak (ezt a tevékenységüket a dokumentálás kitalálása előtt reference-szolgálatnak nevezték) s az óhajtott anyagot a kutató rendelkezésére bocsátották. Ami a lényeges az új törekvésben, az a nemzetközi megszervezése és az egységes módszerek keresése. Csakhogy az a nemzetközi megszervezés és a módszerek egységesítése rengeteg költségbe kerül. A dokumentációra való berendezkedés csak akkor jogosult, ha sok használója van. De egyelőre úgy fest a dolog, mintha az államvasutak igazgatósága lakatlan vidékeken sűrű állomáshálózatot létesítene és sok vonaljáratot tartana fenn, noha csak nagyritkán száll be egy-egy utas.

F. PRINZHORN (Der Stand der Dokumentation auf den einzelnen Fachgebieten in Deutschland: ZBW. 588) a német könyvtároskongresszus elé terjesztett szakbizottsági jelentésében a dokumentáció terén a legfontosabb tennivalót a folyó irodalmat referáló szakfolyóiratok szerkesztőinek a könyvtárak bibliográfiai tisztviselőinek együttműködésében jelöli meg.

Egyéb figyelemreméltó hozzászólások:

E. GUERRIER: The measurement of reference service (LJ. 529).

E. GARNETT: Reference service by telephone (LJ. 909).

M. SILVERTHORN: Reference service from the viewpoint of a branch librarian (LJ. 309).

E. R. J. HAWKINS: Information not obtainable in books (LAR. 338: hogyan kell felelni kérdésekre, melyekre közvetlen adatot könyvben nem találunk. Érdekes példákkal).

H. BUTTE: Familienkunde und Bibliotheken (ZBW. 556).

K. HUNGER: Familien drucksachen aus der Zeit des ausgehenden XVIII. Jahrhunderts (ZBF. 67).

8. *A könyvtár propagandája.*

Mottó: „minél több olvasó és minél több olvasott könyv!”

L. R. MC COLVIN: The library and leisure (LAR. 329: a könyvtár berendezése és kiszolgálása legyen olyan, hogy az emberek szeressék szabad idejüket ott tölteni).

W. S. HOOLE: Suggestion cards (LJ. 718: a könyvtár az egyszerű szerzeménylistákon kívül küldjön szét a könyvkereskedők módjára figyelemzetető levelezőlapokat: „Uram, ha még nem olvasta volna az alábbi című könyvet, folyóirati cikket, felhívom rá szíves figyelmét!”).

T. M. GARDNER: The enquiring librarian (LAR. 459: kérdőív az olvasóhoz: milyen könyvet nem tartott jónak könyvtári olvasmányai közt? Milyen úton jutott hozzá s mennyiben volt ez a könyvtár hibája? A kérdőív szempontokat keres a helyes válogatáshoz).

W. C. HAYGOOD: The New-York Public Library survey (BNY. 1026: statisztika céljából kérdőíveket körözött a könyvtár olvasói közt: milyen könyvtárakat látogat, milyennek találta a kiszolgálást, mit szeret olvasni, megkapta-e amit kért, használja-e a katalógust, mennyiben kellene azt javítani, szokott könyvet, újságot, folyóiratot vásárolni s milyeneket, milyen árban; milyen iskolát végzett, mi a foglalkozása? A feleletek tanulságai közé tartozott az is, hogy Amerika legolvasottabb írója Sinclair Lewis).

H. WILSON: Service (LAR. 341: a rideg, szabályszerű tömegkiszolgálás helyett az olvasót egyéni kiszolgálásban kell részesíteni, figyelembe kell venni egyéni hajlamait, szokásait).

E. A. SAVAGE: Personal service in the home-reading library (LAR. 507: szintén az egyéni kiszolgálást követeli. A könyvtár alkalmazkodjék az olvasó természetéhez).

L. W. WATT SMITH: Making the unpopular book attractive (LAR. 364: a könyvtár a népszerűtlen könyvet is vonzóvá teheri. Ez különösen ifjúsági könyvtárakban fontos).

I. S. MORGAN: Books and the unemployed (LAR. 144: a könyvtár hódítsa meg olvasókul a munkanélkülieket).

M. C. STANLEY-SMITH: Personal contacts with rural readers (LAR. 369).

H. E. RIDGWAY: Community studies in reading (LQu. 1: olvasmányi statisztikákkal puhatólja az olvasóközönség hajlamait).

L. CARNOVSZKY: Book collections, library expenditures and circulation (LQu. 34).

I. H. FOSTER: An approach to fiction through the characteristics of its readers (LQu. 124).

W. H. CARLSON: Preparers of the mind and heart (LJ. 182: a könyvtár a politikai propaganda szolgálatában).

9. *A könyvtárak együttműködése.*

PH. T. M. CORBETT: Cooperation between schools and libraries (LAR. 361).

C. B. JOECKEL: A „little capital“ for libraries in Chicago (LQu. 221: központi könyvtárak és fiókkönyvtárak együttműködéséről. Ugyanerről szól angol szempontból a következő is).

R. IRWIN: Planning and lay-out of county library headquarters buildings (LAR. 311: a kooperációt már az épület és berendezése tervezésénél is vezetőszempontul választja a központi könyvtár, mely elsősorban mindig elosztó könyvtár).

E. T. KIRWAN: A statistical turn of mind (LJ. 674: kérdőív-mintákkal az egységes könyvtári statisztika hasznáról és módosítása szükségéről).

10. *Fényképezés és mikrofilm.*

1931-ben a párizsi Société des éditions sur films des bibliothèques de France a világ nagyobb könyvtárainak ajánlatot küldött, hogy rendelésükre a francia könyvtárak bármilyen kéziratáról vagy nyomtatványáról vetíthető mikrofilmet szállít laponként 0,06 dollár (kb. 30 fillér) árban. Ezzel az ajánlattal új távlatok, új lehetőségek meglepő kombinációi nyíltak meg a könyvtárosok előtt, egyre többet vitatkoztak róluk, 1936-ban már a tanulmányok egész áradata foglalkozott velük s a könyvtári fényképezés a konferenciák és könyvtári kongresszusok egyik fő témája lett.

J. HUBERT et CH. PERRAT (La photographie au service des archives et des bibliothèques: AB. 7) azzal kezdi fejtegetését, hogy ma már nemcsak klisék készítése céljából, vagy hiányok pótlása végett fényképezünk, hanem a fénykép a dokumentáció egyik főszekőze lett. Emellett fontos szerepe van kéziratok — különösen a palimpsestek — meghatározásánál, felderítésénél. A technikai eljárások ismertetése után áttér a mikrofilmre, mely a hiányzó könyveket pótolni fogja s a fényképezett katalógusra, mely a mai katalógizálási rendszert gyökeresen át fogja alakítani s végül a könyvtári fényképezés szabályozására tesz javaslatot.

Az IDC. 1936. évi első füzetét teljesen a könyvtári fényképezésnek szenteli. Tíz tanulmányt közöl róla, — íme az érdekesebbek:

A. BARGILLIAT: Le microfilm.

L. BENDIKSON: Some phototechnical methods for the preservation and restoration of the contents of documents.

G. VAN ITERSON: On the preparation and reading of microreproductions of printed matter.

H. JOACHIM: Die photographische Registrierung im Dienste der Betriebsorganisation.

C. MUNTERS: Photomikrographie in der Verwaltung.

W. SALCHOW: Karteikarte mit losen Kleinbildern oder Filmen.

Az angolokat és amerikaiakat érdekli leginkább az új probléma. Igen érdekes cikkek:

E. F. PATTERSON: The application of small scale photography to library purposes (LAR. 347).

K. D. METCALF: Micro-copying on photographic films (LJ. 10).

L. BENDIKSON: A cycle of ultra-violet light sources for various use (LJ. 16: a palimpsestfotografálásról).

N. F. BEARDSLEY: The photography of altered and faded manuscripts (LJ. 96).

L. RANEY: Reading miniature photo-copy (LJ. 136).

V. E. PRATT: The micro copy film situation (LJ. 260).

R. B. HASELDEN: A note in the use of polarized light for the examination of manuscripts and printed books (LJ. 906).

R. H. CARRUTHERS: Seventy millimeter paper and its place in photographic reproduction (LJ. 912).

Azonban álljon itt a teljesség kedvéért a német G. LEYH véleménye is (ZBW. 478): „Csak fényképész hiheti, hogy a modern könyvtárak legfőbb nehézségét, a férőhelyhiányt megoldhatja a mikrofilm s hogy a jövőben egy egész könyvtár elérhet majd egy szivarskatulyában.“

11. *Könyvkötés.*

A LJ.-nak minden számában önálló rovata van a könyvkötésnek: Bookbinding news for librarians.

Technikai tanácsokat és felvilágosításokat ad C. L. STERLING (Home-made pamphlet bindings: LJ. 402) és I. ARCHER (A ten-year test of bindings: BNY. 97). Az utóbbi tízévi megfigyeléseinek tanulságait abban foglalja

össze, hogy a legjobb könyvkötészeti anyag a Németországban és Angliában készített maroquinbőr; a bőrt állati vagy növényi zsírokkal kell kezelni, ásványi zsíradékok ártnak a bőrnek; de árt a bőrkötésnek és különösen az aranyozásnak az állandó kenetetés is.

Két szellemes kötésesztétikai elmefuttatást írt F. VANDÉREM: De la rareté des originales brochées et des originales en reliure d'époque (BB. 1) és: Les reliures postérieures (BB. 49). Azt kérdi, miért nem kötik az utólag kötendő könyveket a szerző korának megfelelő kötésbe? Az anakronisztikus kötésekkel azzal magyarázza, hogy a tulajdonosok nem tudnak a saját koruk divatjának ellentállni.

A könyvkötéstörténeti tanulmányok közt első helyen áll R. BRUN Guide de l'amateur de reliures anciennes-je (BB minden számában, folytatva az 1935. évfolyamban kezdett és 1937-ben még folytatandó dolgozatát). Részletes kötésleírások, az anyagot csoportosította, a csoportokhoz jellemző bevezetéseket írt.

F. P. SCHMIDT (Sechsfachbände: ZBW. 154) a barokkor kötés kuriózumait ismerteti; G. PRAUSNITZ (Ein alter Buchdeckel des Metropolitan Kapitels St. Veit in Prag: ZBW. 16) a makulatúrákutatóhoz szolgáltat adalékokat. A newyorki Nyilvános Könyvtár kötés kiállításán bemutatott XIX. századi angol kiadói könyvkötések jegyzékét (kb. 150 kötés) a BNY. 655. közli (English publisher's bindings 1800—1900).

R. H. CARRUTHERS és H. B. WEISS (Insect pests of books: BNY. 739, 827, 831, 985, 1049) bevezető tanulmánnyal ellátott bibliografiát közöl a könyveket és kötés táblákat pusztító rovarokról. A szerzők 493 a könyvskorpiókkal és könyvszúval foglalkozó könyvet írnak le, tartalmukat is röviden ismertetik s két mellékelt tábla 17 fajta könyvszút és könyvskorpiót, két további tábla pedig rovarok által elpusztított könyvek képét mutatja.

Értékes könyvkötések nyilvántartása tárgyában J. HOFFMANN (Ausschuss für Bucheinband-Katalogisierung, Bericht über das Ergebnis der Rundfrage vom März 1936: ZBW. 588) tett jelentést a német könyvtároskongresszuson.

12. A könyvtárépület, technikai berendezése, új találmányok.

Erről a tárgykörrel legtöbbet a L.J. mond. Állandó rovata van (New buildings and equipment), melyben többszáz épületről, új berendezési tárgyakról, könyvtári gépekről és egyéb technikai segédeszközökről szól. Cikkei közül külön megemlítést érdemel PH. J. TURNERÉ (Some recent library buildings in England: L.J. 565), miután ma a könyvtárépítés terén Anglia vezet. — A LAR több kisebb-nagyobb tanulmányt szentel az új angol könyvtárépületek terveinek. A legfontosabb az oxfordi Bodleian Könyvtáré (H. E. CRASTER: Bodleian Library extension. Plans of the new building: LAR. 185). Építése 1936 decemberében megkezdődött, 1939-ben fogják befejezni; acélpalotájában ötmillió kötet számára lesz hely.

S. DANAILOV (Das neue Gebäude der U. B. Sofia: ZBW. 452) a szófiai egyetemi könyvtár 1934-ben megnyitott új épületének tervrajzát magyarázza. Három tagoltsága szerencsésen valósítja meg a könyvtárépítés modern elveit: nyilvános helyiségek, hivatali helyiségek és raktárak háromszög szárai alakjában különülnek el, de a központi fekvésű katalógusterem és kölcsönzőhelyiségen át a legrövidebb utak kötik őket egymással össze.

Egyebütt toldás-foldás folyik, új szárnyakat építenek vagy meglévő helyiségeket alakítanak át. Norvégia főkönyvtára, az oslói egyetemi könyvtár 1933-ban kapott új szárnyat, melyben az igazgatási hivatali helyiségeket rendezték be s azonkívül a Björnson dísztermet, a költő kéziratait, leveleit, nyomtatott munkáit, arcképeit és kivágott újságcikkeit tartalmazó tárlókkal és szekrényekkel. A norvég képviselőház megszavazta az ezzel párhuzamosan, a törzsepület másik oldalán építendő szárny költségeit is. Ebben lesz a

nagy olvasóterem és egy hatelemeles raktár (A. JÜRGENS: Umschau aus und über Bibliotheken: ZBW. 667).

Tanulságosan magyarázza H. NAUBERT és E. KÄSTNER (Der Umbau der L. B. Dresden: ZBW. 239), a drezdai Országos Könyvtár átépítésében követett elgondolásokat és az elvi követelményeknek a helyi adottságokkal való összeütközését és kiegyenlítését.

A berlini Állami Könyvtárt 1935 júliusában három és fél hónapra bezárták s nagy olvasótermét átalakították, hogy újabb és nagyobb kézikönyvtárt lehessen benne felállítani.

A prágai Nemzeti Egyetemi Könyvtár új kéziratolvasóterme 1936 februárjában nyílt meg. Fényjelzőkészüléke van, mely a felügyelő tisztviselőt a terem látogatóinak be- és kilépésére figyelmezteti (ZBW. 179).

A berendezés technikai újítására három amerikai cikk figyelmeztet:

E. M. FAIR: Inventions and books; what of the future? (LJ. 47).

R. W. HENDERSON: Bookstack planning with the cubook (LJ. 52).

R. H. PARKER: The punched card method in circulation work (LJ. 903).

(Következő számunkban folytatjuk.)

F.

RESUMÉ — INHALTSANGABE.

Iván Pasteiner: *Les Bibliothèques Universitaires.* Le rapporteur traite quelques problèmes actuels de nos Bibliothèques Universitaires, problèmes concernant leur organisation, leur rôle dans l'enseignement supérieur, leur manque de place et la question de leur dotation.

Il fait connaître l'organisation des quatre bibliothèques de l'Université, bien différente l'une de l'autre: à Budapest et à Szeged, c'est le directeur qui supplée aux affaires de la bibliothèque, tandis qu'à Pécs la même tâche est accomplie par le directeur, la Commission de la Bibliothèque, le recteur et le Sénat et enfin — à Debrecen — par la Commission de la Bibliothèque toute seule. Il serait pourtant désirable d'assurer au directeur de chacune des bibliothèques le droit d'initiative et la responsabilité tout en gardant l'autonomie de l'Université.

Les Bibliothèques Universitaires devraient contribuer plus efficacement au travail de l'enseignement supérieur. Il serait utile de serrer les rapports qui existent parmi les Bibliothèques des Universités et celles des instituts universitaires. Les bibliothécaires des instituts devraient passer quelques temps dans la bibliothèque de l'Université et en même temps un catalogue sur fiches embrassant les nouvelles acquisitions des instituts devrait être dressé dans la bibliothèque de l'Université respective d'où résulterait une coopération parfaite au sujet des nouveaux achats.

Le peu de place, dont disposent nos bibliothèques, impose la nécessité d'un choix du matériel reçu par don. Enfin il serait désirable que la dotation des bibliothèques constitue une tranche nettement délimitée du budget global des Universités et qu'elle se rapproche, autant que possible, de la dotation d'avant-guerre.

Ottó Varga: *Alte katholisch-kirchliche Bibliotheken.* In Rumpfungharn gibt es 105 katholisch-kirchliche Bibliotheken, welche im Besitze der Dioezesen und Priesterseminarien, hauptsächlich aber der Klostersgemeinschaften sind. Nach Angaben der Bibliothekstatistik des Jahres 1930 ist der Bücher-